

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО КОНФЛІКТУ 2008 РОКУ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Юлія ЛЕБЕДЕВА

orcid.org/0000-0003-0628-0309

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу філософії та геополітики НДІУ

Анотація. Статтю присвячено проблемі інформаційного протистояння упродовж російсько-грузинського конфлікту 2008 р. Україна, як і будь-яка країна світу, має вагому потребу в створенні ефективної системи протидії інформаційним викликам та загрозам. У наш час деякі держави розглядають інформаційну війну як ефективний інструмент реалізації зовнішньої політики. В розрізі сучасної гуманітарної ситуації, що склалась в Україні, важливим кроком у формуванні стратегії інформаційної безпеки є вивчення, осмислення та врахування здобутків досвіду зарубіжних країн новітнього часу. Особливий інтерес становить досвід, отриманий в аналогічних міжнародних ситуаціях. Таким, зокрема, є російсько-грузинський конфлікт 2008 р., а саме його інформаційна складова. Більшість вчених схильні вважати, що інформаційне протистояння в цьому конфлікті, незважаючи на явну військово-технічну перевагу РФ, залишилось за грузинською стороною.

Передумовою для ведення ефективної інформаційної війни 2008 р. проти РФ було проведення реформ на початку ХХІ ст., утвердження свободи слова та формування системи ЗМІ в країні.

Грузинська стратегія інформаційної війни була спрямована на подачу альтернативної, «неросійської», точки зору світовій спільноті; орієнтована на уникнення внутрішніх конфліктів в рамках політики демократизації країни. Важливим передвісником успішності інформаційної кампанії грузинської сторони стала ефективна робота ЗМІ, яка мала системний характер, хоча і не була позбавлена суб'єктивних оцінок. Суголосні сучасним українським реаліям спроби РФ показати Грузію як «агресора» щодо власних громадян і сусідньої держави не увінчались успіхом, навіть більше, грузинські ЗМІ разом з іноземними журналістами зуміли показати окупаційний характер дій з боку РФ.

«Грузинські уроки» інформаційної війни варто розглядати важливим підґрунтям у розбудові стратегії інформаційної безпеки України. Вочевидь, їх аналіз має бути системним та неупередженим, врахувати здобутки та помилки реалізаторів, а головне – дати можливість об'єктивного та адекватного прогнозу щодо ймовірних майбутніх гуманітарних викликів.

Ключові слова: інформаційна війна; російсько-грузинський конфлікт 2008 р.; Україна.

INFORMATION DIMENSION OF THE 2008 RUSSIAN-GEORGIAN CONFLICT: LESSONS FOR UKRAINE

Yuliia LIEBIEDIEVA

Candidate of Historical Sciences,

senior research fellow of the Philosophy and Geopolitics Department of RIUS

Annotation. *The article is devoted to the consideration of the specifics of information confrontation during the Russian–Georgian conflict of 2008. Ukraine, as any country in the world, has a strong need for an effective system to counter information challenges and attacks. Nowadays, some countries consider the information war as an effective tool for foreign policy implementation. The development of information security in the current humanitarian situation of Ukraine requires studying and taking into account relevant achievements of the modern foreign countries. Thus, especially valuable is the experience gained in similar international situations, namely in the Russian–Georgian conflict of 2008, its information component being of particular interest. The majority of scientists support the idea that the information confrontation in this conflict, despite the apparent military and technical superiority of the Russian Federation, remains on the Georgian side. A prerequisite for conducting an effective information war against the Russian Federation in 2008 was the implementation of reforms in the early 21st century, strengthening of freedom of speech, and further establishment of the media system in the country. An effective, systematic work of media, although not free from subjective assessments, served the success of the information campaign of the Georgian side. Russian attempts to show Georgia as an aggressor, similar to those undertaken in modern Ukraine, were not successful; moreover, Georgian media, together with foreign journalists, managed to disclose the occupational character of the Russian Federation's actions.*

“Georgian lessons” of information war should be considered as an important foundation for the development of the information security strategy of Ukraine. Evidently, their analysis should be systematic and unprejudiced, should take into consideration all achievements and mistakes of the performers, and, above all, allow for an objective and adequate forecast of new humanitarian challenges.

Key words: *information war; Russian–Georgian conflict of 2008; Ukraine.*

Відомий французький журналіст Жак Мерліно влучно висловився про природу інформаційних протистоянь: «З того часу, як існують військові конфлікти, є й інформаційні війни. Зазвичай кажуть, що перша жертва – це правда. Спочатку це були більш-менш ефективні маневри, але зараз з'являються спеціальні агентства, завдання яких примусити людей бачити ситуацію лише з одного боку» [2].

Гуманітарні виклики, які постали і продовжують з'являтися на українському горизонті, болісно і проблемно впливають на щоденне життя соціуму. Гуманітарний вимір сучасної кризи має не менш важливе значення, ніж економічний чи політичний, у процесі забезпечення національної безпеки, культурного розвитку, побудови громадянського суспільства та держави. Внаслідок цього актуалізується проблема використання

світового досвіду для подолання власних проблем, пошуків методики усунення перешкод та, врешті, формування національної гуманітарної стратегії з опорою на прогностичну програму фахівців. Достатньо показовим для такого дослідницького бачення також є об'єктивне, неупереджене виявлення уроків інформаційних протистоянь, що відбувалися у зарубіжних країнах, особливо новітнього часу.

Актуальність дослідження визначається ще й тим, що сьогодні будь-яка країна світу має потребу в створенні ефективної системи державної протидії засобам ведення інформаційно-психологічної війни. У наш час держави з агресивною зовнішньополітичною доктриною розглядають інформаційну війну як ефективний інструмент реалізації своїх намірів і впливу в регіоні та у світі загалом. У розрізі українського

контексту значущість таких студій посилена сучасною ситуацією у гуманітарній сфері, що стосується інформаційних загроз та регулярних атак з боку РФ, а також необхідністю вироблення власної програми дій та реагування щодо стримування різнотипних кібератак і водночас формування системи інформаційної безпеки в Україні.

Досвід Грузії як наукова проблема є затребуваним для України з кількох аспектів:

- по-перше, це подібність історичності міждержавних взаємовідносин – перебування в одній державі, релігійно-конфесійні паралелі тощо;

- по-друге, аналогічні наміри і дії держави-агресора з метою унеможливлення власного бачення державного розвитку;

- по-третє, перебування в «орбіті» реінкарнації СРСР на пострадянському просторі.

Не менш важливим є аспект використання успішних інформаційно-тактичних операцій та стратегічних дій грузинських сил, що захищали країну всередині та в очах світової спільноти. Показовими в цьому плані є міркування Л. Павлюк про те, що «попри драматичний пафос конфлікту-2008, і у цьому разі еволюційною функцією українсько-російських інформаційних протистоянь стало підтвердження статусу української незалежності і намагання надати завершеності інституційним основам і стратегічним доктринам держави» [10, с. 220].

Питання гуманітарних викликів та небезпек як у теоретичному плані, так і для України загалом цікавили багатьох науковців. Так, у працях Г. Бехмана [1], Н. Волковського [4], Е. Колесова [7] та А. Кудряченка [13] порушувались питання, пов'язані з інформаційною безпекою,

специфікою інформаційних воєн різних історичних епох та сучасності.

Безпосередньо темі російсько-грузинського конфлікту 2008 р. за останнє десятиріччя було присвячено ряд наукових розвідок. Відзначимо, що первинний етап осмислення цього конфлікту відбувався в умовах мирної ситуації в Україні, що позначилось на тематичних зацікавленнях авторів, їхніх оцінках та висновках. Одним із перших, хто порушив питання «п'ятиденної» війни 2008 р., був Г. Соловій [12]. До проблеми російсько-грузинського конфлікту звернулися А. Киридон та С. Троян, які у своїй монографії показали передумови конфлікту, його масштаби як у регіональному, так і світовому зрізах [6]. Питання інформаційного протистояння на сторінках ЗМІ, в інтернет-просторі та їх значущості актуалізовано у наукових розвідках В. Бринзи й А. Безверхої [3], О. Гапеевої [5], Н. Нечаєвої-Юрійчук [9], В. Савінцева [11] та А. Шумки [14]. Н. Мутіна визначила актуальний аспект аналізу образу «Іншого» та формування образу «ворога» в розглядуваному конфлікті, що є не дослідженим на сьогоднішній аспект проблем [8].

Вагомою у контексті порівняльних студій виявилась монографія американських учених А. Коена та Р. Гамільтона, в якій автори здійснили спробу проаналізувати уроки досліджуваного конфлікту для США і світової спільноти [16]. Важливою є розвідка Г. Хавкіна, який провів аналогії російсько-грузинського конфлікту з подіями в Косово [18]. Значну наукову цінність становить робота польського дослідника М. Фальковського, який у контексті демократичних починань Грузії визначив причини цього конфлікту [17].

Не претендуючи на всеохопне висвітлення та вичерпність висновків цієї багатогранної проблеми, ми ставимо за *мету* з'ясувати та проаналізувати специфіку грузинського досвіду ведення інформаційних протистоянь в рамках російсько-грузинського конфлікту 2008 р. в контексті гуманітарних викликів та небезпек для сучасної України.

Сучасне століття характеризується проникненням інформації в усі сфери життя людини та держави. Причому останні в геополітичному просторі зіткнулися з таким новим видом воєн, як гібридні, що являють собою поєднання традиційних форм ведення війни з інформаційними [1, с. 56]. У цьому контексті особливо актуалізується питання забезпечення інформаційного «комфорту» як елементу національної безпеки України, а захист інформаційного простору, як показали події останніх років, стає одним із пріоритетних державних завдань. Інформація вийшла на якісно новий рівень у тому сенсі, що поєднує в собі як деструктивний, так і творчий вплив, але вже більшою мірою, ніж це було в минулому [7, с. 14]. З плином часу не надто сильно змінюється зміст інформації, натомість інтенсивно зростає її вплив.

Нині все частіше саме інформаційне протистояння є продовженням агресивної політики держави. Так, існує думка, що інформаційні війни прийшли до нас тільки в ХХ ст. разом з настанням технологічної ери. Однак проблеми інформаційних воєн і операцій у політичному дискурсі існують уже тривалий час. Наведемо хоча б приклад застосування інформаційно-психологічних методів впливу, який відноситься ще до V ст. до н. е., коли перський цар Ксеркс I, намагаючись налякати еллінів,

поширював чутки про гігантську кількість своєї армії. Згідно з «законами Ману» війська противника слід заохочувати до заколоту, вносячи розкол в ряди тих, хто до цього схильний. Цим принципом користувалися багато разів стратеги античності, середньовіччя та нового часу [1, с. 21–29, с. 50–67]. У ХХ ст. інформаційні війни стали частиною військової політики держав [4, с. 59–78]. У роки Першої світової війни у Великобританії було створено так зване Бюро військової пропаганди (1914), пізніше перейменоване в Управління військової інформації. У 1917 р. в США була створена психологічна секція при розвідслужбі штабу експедиційних військ. Основними засобами ведення інформаційної війни в той час були листівки, газети; як технічні засоби російською армією використовувалися гучномовці [4, с. 120]. Таких прикладів можна привести безліч. Власне, з цього випливає, що інформаційні війни не є винаходом сучасності, однак на початку III тис. вони набули якісно нового змісту, де інформаційна складова стає превалюючою.

Першою війною ХХІ ст. вважають російсько-грузинський конфлікт серпня 2018 р. Військове зіткнення мало короткочасний характер, а кожна зі сторін намагалась перекласти вину за початок війни з себе на іншу. Військове протистояння тривало близько п'яти днів, а сучасний стан характеризується як «заморожений» конфлікт. Не вдаючись у деталі військових перипетій, кібератак, суб'єктивних оцінок обох сторін цих подій [5, с. 113–121; 11, с. 82–88; 12; 14, с. 254–260], зосередимось на важливих для сучасних українських реалій аспектах проблеми, які можна сьогодні проаналізувати та продуктивно застосувати

в контексті формування власної інформаційної безпеки.

Слушними є міркування Н. Нечаєвої-Юрійчук про те, що в процесі протистоянь РФ розгорнула масштабну інформаційну кампанію з метою представлення Грузії агресором в очах світової спільноти, а отже, відповідальною за цю війну. «Концептуальний підхід російської сторони полягав у тому, щоб сформувати образ Росії в конфлікті як «країни-миротворця» [9, с. 224; 3]. Виникає думка, чи не є сучасні події на Сході України «логічним» продовженням політичної та військової лінії РФ з 2008 р. Аналіз праць іноземних учених дає можливість міркувати про те, що ще в 2011 р. частина дослідників передчувала подальші конфлікти в регіоні. Адже вчені, зокрема А. Коен, Р. Гамільтон, М. Фальковський, розцінили події конфлікту як відповідь на спробу реалізації прозахідного вектора зовнішньої політики, намагання трансформувати пострадянську ідентичність в напрямку європейських цінностей [15–18].

Варто згадати про участь українських ЗМІ у висвітленні подій 2008 р. Зокрема, дослідниця Н. Нечаєва-Юрійчук пише, що для підготовки повідомлень про події в Грузії українські інтернет-видання насамперед користувалися російськими джерелами інформації. Так, відсоток російських джерел у перший день конфлікту складав від 41 до 73%, у другий день – від 44 до 86%, третій – від 57 до 75%, четвертий – від 30 до 66%, п'ятий – від 43 до 55%. І лише починаючи з 11 серпня, відсоток використання західних джерел інформації зріс у середньому до 17% [9, с. 223–226; 3]. Ці відомості демонструють важливий зріс поінформованості українського читача

та відсутність об'єктивного підходу до відбору джерел інформації. Вочевидь, ми можемо говорити про певний рівень віддзеркалення цього конфлікту в українських реаліях. Зазначимо також, що тематика військового конфлікту на теренах колишнього СРСР не є чужою для пересічних українців. А тому добір інформації, її інтерпретація прямо впливають на власну інформаційну безпеку з точки зору хоча б формування громадської думки, а також на її перспективну висхідну. Подача «російської» сторони як «старшого брата», учасниці конфлікту, яка нібито «легітимно» відповіла на військову загрозу, тобто «змушена» була почати війну, певною мірою посилювала «братні настрої» та ностальгійні синдроми за СРСР в Україні. Вірогідним видається і міркування, що наслідки формування саме такої інформаційної моделі відчущуються і сьогодні.

О. Гапеева, аналізуючи праці російських дослідників із проблеми, влучно помітила їхні пропагандистські міркування про те, що виграшна кампанія Грузії в інформаційній складовій може бути розцінена лише як свідчення «про підготовку уряду останньої до воєнної операції проти Південної Осетії, а отже, відповідальність за початок «п'ятиденної» війни покладається виключно на Грузію та президента країни М. Саакашвілі» [5, с. 114]. Загалом таке оперативне реагування на ситуацію можна розцінити як намагання її врятувати, усвідомлення власної поразки. Промови російських можновладців можна вважати як такі, що виправдовують поразку в інформаційній війні цього конфлікту [5, с. 114–115].

Прикметними для нашого дослідження є погляди польського вченого М. Фальковського, котрий показав

російсько-грузинський конфлікт в контексті боротьби за демократію в країні та її прозахідний вектор розвитку. Він називає події, починаючи із 2007 – 2008 рр. і фактично до сьогодні, «грузинською мрією», яка мала на меті «вестернізацію» країни [15]. На жаль, автор не проводить аналогій з Україною, однак підкреслює цілеспрямованість грузинського вектора, його незворотність у проведенні реформ та подолання пострадянського на рівні національної ідентичності.

Власне українські електронні медіа не розкрили повною мірою суті конфлікту, його причин, можливих наслідків для України [9, с. 224]. Зазначимо, що головним завданням інформаційної війни є заміна інформаційних смислів противника власними смислами. При цьому смисли, за які точиться жорстка боротьба, як правило, є поєднанням найпростіших, доступних для повсякденної свідомості [1, с. 54; 7, с. 19]. Важливою властивістю таких інформаційних атак є їх точковий, але ефективний характер. Інформаційне протиборство нарощує свої можливості в результаті різкого зростання ролі і обсягу інформації в сучасному світі. Навіть обивателю, не кажучи вже про політиків і військових, стає зрозуміло, що безпека сучасної держави знаходиться у великій залежності від стану її інформаційно-телекомунікаційних систем. Тому під час розробки стратегій забезпечення національної безпеки України ставиться завдання обліку сучасного рівня впливу на свідомість мас за допомогою інформаційних маніпуляцій.

На противагу сучасним українським реаліям, вагомою передумовою успішного варіанта ведення інформаційної війни грузинською стороною стала

злагоджена робота ЗМІ, яка мала всеохопний характер, хоча і не була позбавлена суб'єктивних оцінок.

Необхідно сказати, що очільником інформаційної кампанії проти РФ було призначено бельгійця Патріка Вормса, якого сучасники назвали «20 генералом інформаційної війни». Будучи медіа-радником М. Саакашвілі, П. Вормс достатньо прогностично висловився: «Першою війною в затоці керували за допомогою мобільних телефонів. Під час війни в Іраку та Афганістані вже використовували смартфони. А цією війною керують по Скайпу. В основному за допомогою чатів – це найкращі інструменти для спрямування інформаційних потоків» [2].

Саме завдяки діяльності Вормса в західній пресі було опубліковано офіційну версію та аргументи Грузії про вторгнення російських військ на її територію. Телеканали Fox News, BBC, Sky News формулювали, як «Росія вдерлася в Грузію», та створили передумови для інформаційної переваги Грузії. Використовуючи різні методи ведення інформаційної війни (щоденне розсилання SMS-повідомлень тощо), грузинські журналісти та консультанти зберігали прогрузинський настрій західної преси [2].

Підкреслимо, що особливо актуально для українських реалій, що формування образу Грузії в очах світової спільноти проходило в умовах інформаційних меседжів російської пропаганди. Формування такої об'єктивної візії України у світі є чи не найбільш затребуваним завданням українських інформаційних відомств.

Не менш важливим вектором проблеми осмислення російсько-грузинського конфлікту та його проекції на сучасність є моделювання образу чужого/ворога на

ментальному рівні та ідентичності грузинської спільноти. Помітною в цьому контексті є наукова розвідка Н. Мутіної, яка здійснила спробу проявити тенденції та значущість формування образу «ворога» в російсько-грузинській інформаційній війні. Н. Мутіна влучно порушує проблему взаємного сприйняття, формування/трансформації масової свідомості в цьому процесі [8, с. 135], доповнюючи тим, що «формування «образу ворога» є одним із етапів формування інформаційної моделі під час ескалації конфлікту» [8, с. 137]. Окреслене питання актуальне для українців, тому що його врахування має потенціал щодо стратегічного мислення з подолання ностальгійних синдромів, мімікрійності. Адже лише неупереджені оцінки, ґрунтовані на історичних фактах та аргументах, дадуть можливість сформувати об'єктивне бачення «братнього народу».

Очевидним є той факт, що російське домінування у військовому плані й політичному вимірі наперед детермінувало результати цього збройного зіткнення. Втім його інформаційна складова є показовою в стратегічному плані для українських реалій.

Сутність і водночас цінність грузинської інформаційної стратегії для України полягає в тому, що вона була спрямована на декілька стратегічних напрямків, що, врешті-решт, детермінувало її успіх. Зокрема, це домінантна спрямованість на міжнародний медіа-ринок з метою донесення до світової громадськості альтернативного – «неросійського» – погляду на події. Власне, засобом цієї кампанії виявилась діяльність П. Вормса. Водночас треба підкреслити, що подача «неросійського» погляду як відповідь на інформаційну кампанію РФ була спробою

зменшення тотального тиску всередині країни.

Іншим важливим напрямком цієї стратегії стала орієнтація на грузинського читача/«споживача». Цей вектор обумовлював уникнення «внутрішнього» інформаційного конфлікту/протистояння. Втім його вдалося досягнути лише частково з огляду на те, що частина населення, особливо окупованих регіонів і прикордонних з РФ, все ж є прихильними до агресора. Однак це непросте завдання було виконано достатньо добре, аби інтегрувати інші частини країни, інтенсифікувати їх політичний вибір та економічний розвиток.

Саме у цих двох ключових детермінантах грузинського досвіду, вважаємо, можливо помітити українську специфіку сучасних реалій. Безперечно, що потрібні їх подальший аналіз та осмислення, зважаючи уже на нинішні події.

Таким чином, як засвідчує історичний досвід, окупація грузинських Абхазії та Південної Осетії не стала останньою фазою політики РФ щодо сусідніх держав. «Імперська» та радянська орбіти, мілітаризація є рушійною силою сучасної Росії, до чого мають бути готовими всі пострадянські країни, які рухаються в напрямку суверенності та демократичного розвитку. Тому сьогодні стратегія інформаційної безпеки в Україні є затребуваною та актуальною.

Російсько-грузинська війна фактично стала «першим прообразом» наступу на Сході України, який, на жаль, вчасно не вдалося розпізнати. Втім в умовах російсько-українського військового конфлікту необхідно задіяти всі ресурси та здобутки світового досвіду, цінним серед яких є грузинський досвід інформаційного спротиву серпня 2008 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехман Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний / пер. с нем. А. Ю. Антоновского, Г. В. Гороховой, Д. В. Ефременко, В. В. Каганчик, С. В. Месяц. Москва: Логос, 2010. 248 с.
2. Брайнин К. Как готовилась и как была проведена пропагандистская кампания в Грузии и на Западе. URL: <http://osinform.org/9120-kak-gotovilas-i-kak-by-la-provedena.html>
3. Бринза В., Безверха А. Українські медіа в інформаційних спецопераціях під час війни в Грузії: результати дослідження. URL: http://www.chat.telekritikaua/old/Full_researchNew.pdf
4. Волковский Н. Л. История информационных войн. Т. 1 (с древнейших времен по XIX век) / под ред. И. Петрова. Санкт-Петербург: Полигон, 2003. 502 с.
5. Гапеева О. Інформаційні операції в інтернет-середовищі як складова російсько-грузинської війни 2008 р. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 4. С. 113–121.
6. Киридон А. М., Троян С. С. Російсько-грузинський конфлікт серпня 2008 року: історико-політологічний аналіз. Київ – Рівне: РІС КСУ, 2009. 80 с.
7. Колесов Э. Е. Информационная война в военных конфликтах второй половины XX столетия: исторический аспект. Киев: Национальная академия обороны Украины, 2007. 345 с.
8. Мутіна Н. А. Від «чужого» до «ворога»: механізм формування «образу ворога» в російсько-грузинській інформаційній війні 2008 року в оцінці європейських ЗМІ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Культурологія*. 2009. Вип. 4. С. 134–140.
9. Нечаева-Юрійчук Н. В. Російсько-грузинське протистояння серпня 2008 року: українська інформаційна складова. *Аналітика. Прогнози. Інформаційний менеджмент*. 2011. Вип. 1. С. 224 – 233.
10. Павлюк Л. Українсько-російські інформаційні війни: аспекти, сценарії, комунікативні стратегії. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2012. Вип. 33. С. 218–229.
11. Савінцев В. Досвід проведення інформаційно-пропагандистської кампанії у ході конфлікту в Південній Осетії та Абхазії (за результатами аналізу відкритих джерел). *Воєнна історія*. 2009. № 6 (42). С. 82–88.
12. Соловій Г. Грузинсько-російська війна на Кавказі: історія, причини і наслідки. URL: <http://enpuir.edu.ua/bitstream/123456789/3179/1/Solovij.pdf>
13. Кудряченко А. І. Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації. Київ, 2014. 444 с.
14. Шумка А. В. Інформаційне протистояння в ході грузинсько-російського конфлікту (8–12 серпня 2008 р.). *Військово-науковий вісник*. 2009. Вип. 11. С. 254–260.
15. BBC News. «Russia 'deploys missiles' in breakaway region of Abkhazia». August 11, 2010. URL: www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-10940297
16. Cohen A., Hamilton R. E. The Russian military and the Georgia War: Lessons and Implications: A Monograph. URL: <http://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/pub1069.pdf>
17. Falkowski M. Georgian Drift. The Crisis of Georgia's way westwards. *Point of View*. 2016. № 2. URL: <http://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/pub1069.pdf>
18. Hafkin G. The Russo-Georgian War of 2008: Developing the Law of unauthorized Humanitarian Intervention after Kosovo. *Boston University International Law Journal*. Vol. 28:219. URL: <https://www.bu.edu/law/journals-archive/international/volume28n1/documents/219-240.pdf>

REFERENCES

1. BEKHMANN, H. (2010). *Modern Society: Risk Society, Information Society, Knowledge Society*. Moscow: Logos, 248 p. [in Rus.]
2. BRAYNIN, K. (2008). *The Propaganda Campaign in Georgia and in the West: Preparation*

- and Implementation. [online] Available at: <http://osinform.org/9120-kak-gotovilas-i-kak-by-la-provedena.html> (Accessed 17 Oct. 2018). [in Rus.]
3. BRYNZA, V., BEZVERKHA, A. (2008). *Ukrainian Media in Special Information Operations during the War in Georgia: Results of the Study*. [online] Available at: <https://detector.media/kritika/article/40611/2008-09-16-ukrainski-media-v-informatsiinih-spetsoperatsiyakh-pid-chas-viini-v-gruzii/> (Accessed 10 Oct. 2018). [in Ukr.]
4. VOLKOVSKIY, N., PETROV, I., ed. (2003). *From the Earliest Times till the 19th Century*, Vol. I. of *The History of Information Wars*: In 2 Vol. St. Petersburg: Poligon, 502 p. [in Rus.]
5. GAPEIEVA, O. (2017). Information Operations in the Internet Environment as a Component of the 2008 Russian-Georgian War. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky* (Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University), (4), pp. 113–121. [in Ukr.]
6. KYRYDON, A., TROIAN, S. (2009). *Russian-Georgian Conflict of August 2008: A Historical and Political Analysis*. Kyiv – Rivne: Rivne Institute of Slavonic Studies of Kyiv Slavonic University, 80 p. [in Ukr.]
7. KOLESOV, E. (2007). *Information War in the Military Conflicts of the Second Half of the 20th Century: The Historical Aspect*. Kyiv, 345 p. [in Rus.]
8. MUTINA, N. (2009). From a “Stranger” to an “Enemy”: Forming the “Image of Enemy” in the 2008 Russian-Georgian Information War as Estimated by the European Mass Media. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”*. *Seriia Kulturolohiia* (Scientific Notes of the “Ostroh Academy” National University. Cultural Studies Series), Vol. 4, pp. 134–140. [in Ukr.]
9. NECHAIEVA-YURIICHUK, N. (2011). Russian-Georgian Conflict of August 2008: The Ukrainian Information Component. *Analityka. Prohnozy. Informatsiyni menedzhment*. (Analytics. Forecasts. Information Management), Vol. 1, pp. 224–233. [in Ukr.]
10. PAVLIUK, L. (2012). Ukrainian-Russian Information Wars: Aspects, Scenarios, Communicative Strategies. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia zhurnalistyka* (Lviv University Bulletin. Journalism Series), Vol. 33, pp. 218–229. [in Ukr.]
11. SAVINTSEV, V. (2009). The Experience of Conducting an Outreach Campaign during the Conflict in South Ossetia and Abkhazia (based on the open source analysis). *Voienma istoriia* (Military History), (6), pp. 82–88. [in Ukr.]
12. SOLOVII, H. Georgian-Russian War in the Caucasus: History, Causes, and Consequences. [online] Available at: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789\3179/1/Soloviy.pdf> (Accessed 15 Oct. 2018). [in Ukr.]
13. KUDRIACHENKO, A., ed. (2014). *Modern European Cultural and Historical Values in the Context of Globalization Challenges*. Kyiv, 444 p. [in Ukr.]
14. SHUMKA, A. (2009). Information Opposition During the Georgian-Russian Conflict (August 8–12, 2008). *Viiskovo-naukovyi visnyk* (Military Scientific Bulletin), Vol. 11, pp. 254–260. [in Ukr.]
15. Russia “Deploys Missiles” in Breakaway Region of Abkhazia. (August 11, 2010). *BBC News*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-10940297> [in Eng.]
16. COHEN, A., HAMILTON, R. (2011). *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications: A Monograph*. [online] Available at: <http://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/pub1069.pdf> [in Eng.]
17. FALKOWSKI, M. (2016). Georgian Drift. The Crisis of Georgia’s Way Westwards. *Point of View*, [online] (2). Available at: https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_57_ang_georgian_drift_net.pdf [in Eng.]
18. HAFKIN, G. (2015). The Russo-Georgian War of 2008: Developing the Law of Unauthorized Humanitarian Intervention after Kosovo. *Boston University International Law Journal*, [online] Vol. 28:219. Available at: <https://www.bu.edu/law/journals-archive/international/volume28n1/documents/219-240.pdf> [in Eng.]